

UCHWAŁA NR XXXV/231/17
Rady Gminy Olszewo-Borki
z dnia 28 czerwca 2017 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Olszewo-Borki na lata 2017-2020”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.) w związku z art. 87 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2014r. poz. 1446 ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki na lata 2017 -2020”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Olszewo-Borki.

§ 3.

1. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.
2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

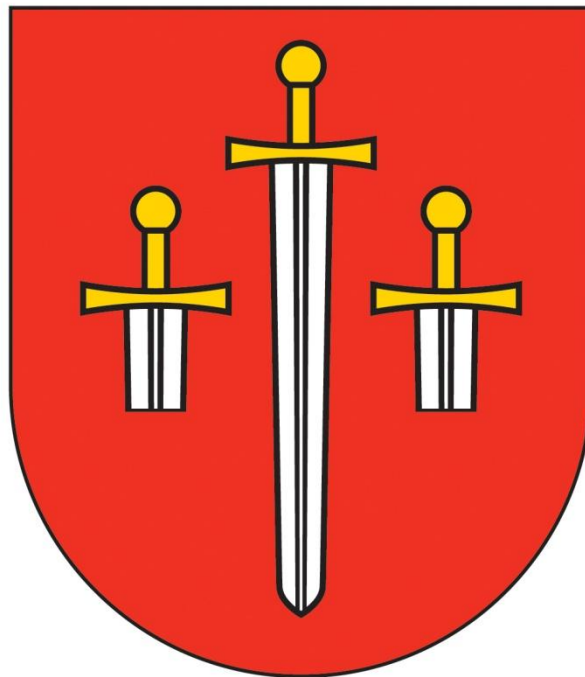
Przewodniczący Rady Gminy

Paweł Dębski

Załącznik
do Uchwały Nr XXXV/231/17
Rady Gminy Olszewo-Borki
z dnia 28 czerwca 2017 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY OLSZEWO- BORKI
NA LATA 2017 – 2020**

GMINA OLSZEWO-BORKI

Olszewo-Borki 2017 r.

Spis treści:

Postanowienia ogólne	3
Wstęp	3
I. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
II. Uwarunkowania prawne i programowe ochrony i opieki nad zabytkami	4
1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami	4
2. Uwarunkowania programowe ochrony i opieki nad zabytkami.....	5
2.1 Krajowe.....	5
2.2 Wojewódzkie	9
2.3 Lokalne	13
III. Charakterystyka Gminy Olszewo-Borki	14
IV. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki	15
1. Przyszań	15
2. Nowa Wieś.....	17
V. Ewidencja zabytków	18
1. Wykaz zabytków (nieruchomych, ruchomych) na terenie Gminy Olszewo-Borki	19
2. Cmentarze, mogiły, miejsca pamięci narodowej.....	19
3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Olszewo-Borki.....	20
VI. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego dla Gminy Olszewo-Borki.....	25
VII. Działania w zakresie opieki i ochrony zabytków	26
VIII. Postanowienia końcowe.....	27
IX. Bibliografia.....	27

Postanowienia ogólne

Hełkoć w programie jest mowa o:

- 1) ustawie – należy przez to rozumieć ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2016r. poz. 1887 ze zm.);
- 2) programie – należy przez to rozumieć „GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY OLSZEWO-BORKI NA LATA 2017-2020”;
- 3) gminie – należy przez to rozumieć Gminę Olszewo-Borki.

Wstęp

Głównym założeniem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki jest świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczyni się do upowszechniania kultury, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania tradycji regionalnych oraz podniesienia atrakcyjności turystycznej podregionu.

Zakładanym rezultatem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki będzie poprawa stanu obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, podniesienie ich rangi oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa.

I. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2016r. poz. 1887 ze zm.), Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Olszewo-Borki jest podstawą do Sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki. Postanowienia przedmiotowej ustawy obligują Wójta do obowiązku sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki:

- sporządzany jest na okres 4 lat przez Wójta Gminy Olszewo - Borki;
- co 2 lata wymaga sprawozdania przez Wójta Gminy Olszewo-Borki poprzez przedstawienie go Radzie Gminy Olszewo-Borki;
- przyjmuje Rada Gminy Olszewo-Borki, po uzyskaniu opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków(zwanego dalej MWKZ)w Warszawie;
- ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

II. Uwarunkowania prawne i programowe ochrony i opieki nad zabytkami

1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dn. 2 kwietnia 1997r.).

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii.

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2016, poz. 1887 ze zm.) jak o główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami.

Ochrona zabytków sprawowana jest przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków prawne i finansowe oraz za działania prowadzące do zachowania ich w dobrym stanie.

Ustawa określa, iż opiekę nad zabytkiem sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i udostępnianie.

W świetle w/w ustawy ochronie i opiece podlegają:

- zabytki nieruchome będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi obiektami i obszarami zabytkowymi,
- zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi,
- zabytki archeologiczne.

Ustawa określiła prawne formy ochrony zabytków, którymi są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016, poz. 446)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Samorządy lokalne ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rady Gminy oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania

przestrzennego. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

2. Uwarunkowania programowe ochrony i opieki nad zabytkami

2.1 Krajowe

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki sporządzono z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym aktów prawa oraz innych opracowań strategicznych o podobnej tematyce.

Ustalenia Programu korespondują z zapisami (cele, zasady, kierunki) dokumentów na różnych poziomach. Metodologia planowania zakłada spójność dokumentów programowych w układzie hierarchicznym: kraj, województwo, powiat, gmina. W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółowy wykaz ww. dokumentów.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia jest nadrzędnym dokumentem, który wyznacza normy, ramy odniesienia oraz standardy dla innych dokumentów niższego szczebla.

Strategia ta została przyjęta uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (Monitor Polski z dn. 22.11.2012r. poz. 882). Celem strategicznym opracowania jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Średniookresowa strategia zakłada podział na 3 obszary strategiczne, które mają przypisane cele i priorytety rozwojowe. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 przedstawia 3 strategiczne obszary działań:

- sprawne i efektywne państwo;
- konkurencyjna gospodarka;
- spójność społeczna i terytorialna.

Dokument podkreśla rolę zapewnienia ładu przestrzennego m.in. przez opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitarne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, objęte ryzykiem katastrof naturalnych, obszary górskie, obszary dotychczas nie objęte procesem planowania oraz obszary przygraniczne. Wspomina się też tutaj o ochronie krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Ośrodki wojewódzkie mają być wzmocniane przez rozwój infrastruktury społecznej, w tym kulturowej oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co pozwoli osiągnąć miastom przewagę konkurencyjną.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017

Z dniem 24 czerwca 2014 r. weszła w życie Uchwała Nr 125/2014 Rady Ministrów w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” (Monitor Polski z dn. 28.08.2014r. poz. 733). Obowiązek sporządzania co 4 lata Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wynika z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustala. W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W ramach ww. Programu definiuje się główne i szczegółowe cele i kierunki działań oraz zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cel główny dokumentu brzmi: „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel główny Krajowego Programu jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.
2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Dla przytoczonych powyżej celów szczegółowych wyznaczono kierunki działań. Dla pierwszego celu szczegółowego przyjęto następujące zadania:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomości (księgi rejestru A i C);
- przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego;
- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomości;
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

Cel szczegółowy nr 2 przedstawia 5 założeń:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
- wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Ostatni z celów zakłada poniższe kierunki działań:

- przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005;
- wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu;
- zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Oprócz przedstawionych powyżej celi dokument zaznacza w odniesieniu do kierunków rozwoju, iż ważnym aspektem jest terytorializacja. Polska ze względu na swoją przeszłość historyczną oraz odmienną aktywność społeczną w wielu strefach charakteryzuje się zróżnicowanym nasyceniem obiektów zabytkowych.

Realizacja Programu będzie odbywać się na kilku wzajemnie powiązanych i uzupełniających się poziomach:

- poziom I – Rada Ministrów;

- poziom II – Minister KiDN, Generalny Konserwator Zabytków;
- poziom III – Rada ds. Ochrony Zabytków, Zespół MKiDN ds. KPOZiOnZ przy Departamencie Ochrony Zabytków, Zespół MKiDN ds. SRKS 2020;
- poziom IV – Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, podmioty współpracujące z NID w ramach wdrażania KPOZiOnZ, Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków, podmioty współpracujące z NIMOZ w ramach wdrażania KPOZiOnZ.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004 -2020

Kolejnym dokumentem szczebla krajowego jest Narodowa Strategia Kultury 2004 –2020. Działania uwzględnione w Strategii w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury, ale także na społeczno-ekonomiczny rozwój regionów. Za misję Narodowej Strategii Rozwoju Kultury uznano: „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

W ramach prac Narodowej Strategii sformułowano następujące cele:

- Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.
- Cele cząstkowe:
 1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
 2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
 3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
 4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
 5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
 6. Efektywna promocja twórczości.
 7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
 8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.
 9. Promocja polskiej kultury za granicą.
 10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
 11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
 12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe”

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

1. Ochrona zabytków.
2. Wspieranie działań muzealnych.
3. Kultura ludowa i tradycyjna.
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
5. Ochrona zabytków archeologicznych.
6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.
7. Miejsca Pamięci Narodowej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

W zakresie przestrzeni i planistyki dokumentem wiodącym na najbliższe lata jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie przyjęta 13 lipca 2010r. przez Prezesa Rady Ministrów (Monitor Polski Nr 36 poz. 423).

Poniżej wyszczególniono najistotniejsze zapisy Strategii dotyczące działań związanych z dziedzictwem kulturowym:

1. Należy wdrażać rozwiązania wykorzystujące potencjał kulturowy i turystyczny dla rozwoju regionalnego.
2. Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny, jak i ekonomiczny.
3. Należy koncentrować się na przekształcaniach struktur gospodarczych w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, na podniesieniu poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, na poprawie dostępu do dóbr i usług publicznych, które wpływają na rozwój potencjałów (takich jak: infrastruktura teleinformatyczna, edukacja, energia czy kultura).
4. Istotna jest obecność nowych technologii w obszarze kultury.

Zgodnie z zapisami Strategii dzięki rozwojowi lokalnemu w wymiarze społeczno-kulturowym, gospodarczym, ekologiczno-przestrzennym oraz działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększenia dostępu do usług publicznych, obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego, bardziej atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie oraz bardziej zintegrowanym ze względu na wzmocnioną tożsamość lokalną.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Monitor Polski z dn. 27.04.2012r. poz. 252). W dokumencie tym zakłada się rozwój bogactwa polskich regionów w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów polskiej przestrzeni: ich dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, potencjału gospodarczego, innowacyjnego oraz naukowego. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju określono cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych: konkurencyjności, zwiększania zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Osiągnięcie celu strategicznego musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-Kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Kolejnym dokumentem określającym zakres ochrony zabytków jest Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w zakresie VIII osi priorytetowej *Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury*. Zakres wsparcia w ramach danej osi obejmuje działania oraz inwestycje dotyczące ochrony zabytków, jak również rozwoju zasobów kultury. Działania ukierunkowane na zachowanie dziedzictwa będą dotyczyły prac konserwatorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych jak również przebudowy oraz rozbudowy obiektów zabytkowych. VIII oś

priorytetowa określa także działania infrastrukturalne, które mają na celu ochronę i zachowanie otoczenia obiektów zabytkowych, w tym również zabytkowych parków i ogrodów. Dodatkowo w ramach ww. osi istnieje możliwość zakupu wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym edukacji artystycznej.

Ze względu na cele VIII osi priorytetowej realizowane będą m.in. projekty dot. obiektów wpisanych na listę UNESCO lub uznanych przez Prezydenta RP za Pomnik Historii, zabytki techniki oraz uwzględnione w ramach Kontraktów Terytorialnych.

2.2 Wojewódzkie

Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadzi działania z zakresu ochrony zabytków jako jednostka samorządu terytorialnego, realizując zadania wynikające z zapisów ustawowych. Prócz tego Samorząd Województwa Mazowieckiego sprawuje opiekę nad zabytkami, będąc ich właścicielem. Na szczeblu wojewódzkim zostały opracowane dokumenty strategiczne, które są podstawą prawną oraz pozwalają wskazać kierunki działań dla programów na niższych poziomach jednostek samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020

Uchwałą Nr 78/06 Sejmik Województwa Mazowieckiego dnia 29 maja 2006 roku uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Wizja Strategii brzmi: „*Mazowsze konkurencyjnym regionem w układzie europejskim i globalnym*”, a jej misją jest: „*Mazowsze jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju.*” Wyznaczono cel nadrzędny oraz trzy cele strategiczne, które mają być realizowane przez pięć celów pośrednich:

1. Wzrost kapitału społecznego.
2. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu.
3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy.
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów poza metropolitalnych.
5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

W ramach 5. celu pośredniego wyodrębnia się jeden z pięciu kierunków działań:

5.3. Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. Podanemu kierunkowi przydzielono konkretne działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie Województwa Mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz włączenie ich do sieci w sąsiednich województwach;

- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;
- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m.in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczenie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej;
- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;
- utworzenie we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja; promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości;
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej;
- zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;
- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;
- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

Dokument podkreśla duży potencjał rozwojowy Mazowsza, którego dynamiczny rozwój oparty jest m.in. na wysokich wartościach kulturowych. Zaznacza on również dużą rolę bogatego dziedzictwa kulturowego oraz zróżnicowania kulturowego i obyczajowego poszczególnych regionów w promocji turystycznej. Ta ma z kolei pobudzić obszary wiejskie, gdzie upatrywany jest rozwój agroturystyki.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 –2020 został zatwierdzony przez Komisję Europejską dnia 12 lutego 2015 roku. Program składa się z 11 Osi Priorytetowych wraz z poszczególnymi działaniami.

Celem strategicznym Regionalnego Programu jest: „inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy”. Osie priorytetowe programu to:

1. Wykorzystanie działalności badawczo –rozwojowej w gospodarce.
2. Wzrost e–potencjału Mazowsza.
3. Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości.
4. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną.
5. Gospodarka przyjazna środowisku.
6. Jakość życia.
7. Rozwój regionalnego systemu transportowego.
8. Rozwój rynku pracy.

9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.
10. Edukacja dla rozwoju regionu.
11. Pomoc techniczna.

W ramach osi 5. *Gospodarka przyjazna środowisku* wskazano cel tematyczny 06. *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami*. W jego ramach znajduje się priorytet inwestycyjny 6c. *Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego*, którego celem szczegółowym jest „zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu”.

Województwo mazowieckie charakteryzuje się potencjałem turystycznym, na który składa się dziedzictwo kulturowe regionu. Na Mazowszu znajdują się obszary uznane za pomniki historii oraz wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W regionie ulokowane są 24 miasta historyczne oraz wiele interesujących zamków (14), pałaców (155) i dworów (345). Ogółem w rejestrze zabytków nieruchomych znajduje się 6757 obiektów (3. miejsce w Polsce), jednakże jego szczegółowa weryfikacja wykazała, że 124 z nich już nie istnieje, 118 jest zagrożonych, a 29 utraciło swoją wartość. Dokument opisuje również dysproporcje między Warszawą, a resztą regionu w zakresie kultury. W skali kraju województwo przoduje co do liczby instytucji kultury: 116 muzeów, 37 teatrów i instytucji muzycznych, 57 galerii i salonów sztuki, 256 ośrodków kultury, 986 bibliotek, 59 kin stałych. Jednocześnie z uwagi na fakt, iż jest to region o największej liczbie ludności, imponujący współczynnik instytucji kultury w przeliczeniu na 1 mieszkańca, charakteryzuje się niską dostępnością do różnych form kultury i sytuuje Mazowsze daleko za innymi województwami.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Dokument ten posiada charakter regionalny prowadzący politykę przestrzenną, która ma warunkować korzystne przemiany rozwoju gospodarczego, wzrostu poziomu i jakości życia, konkurencyjności regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Dokument został uchwalony 7 czerwca 2004 r. przez Sejmik Województwa Mazowieckiego. Plan jest zgodny z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju i stanowi ramy dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego.

Celem głównym świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni, które rozumie się m.in. jako ochronę i zachowanie niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe.

W rozdziale „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa” zwrócono uwagę na kwestię dziedzictwa kulturowego. Podkreśla się tu rolę tożsamości regionalnej oraz tradycji wynikających z historii. Zaznaczono, iż Mazowsze nie jest obszarem jednorodnym kulturowo z wydzielonymi obszarami etnograficznymi. W rozdziale tym wyodrębniono ważniejsze grupy stanowisk archeologicznych, miasta i szlaki historyczne oraz cenne walory kulturowe regionu. Bezpośrednim ośrodkiem, który został wymieniony w Planie Zagospodarowania Przestrzennego, jest Serock, który odznacza się walorami historycznymi, wartościowym układem urbanistycznym, wybitnymi wartościami krajobrazowymi oraz cenną tradycją historyczną i zabytkową architekturą.

Rozdział „Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa” opisuje kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza. Obszarami realizacji będą:

- pomniki historii;
- najcenniejsze miasta historyczne;

- miejscowości, które utraciły prawa miejskie;
- rejony o cennych walorach krajobrazowo–kulturowych.

Wymieniono tu także najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego i historycznego oraz poszczególne elementy polityki województwa w zakresie kultury.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012–2015

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012–2015 (w skrócie WPONZ) został podzielony na: część programową, część analityczną oraz konsultacje społeczne. Wytacza on cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie czteroletniej.

Część programowa przedstawia wizję: „Mazowsze regionem o bogatym i różnorodnym dziedzictwie kulturowym oraz wyrazistej i opartej na tradycji tożsamości regionalnej, wykorzystującym potencjał przeszłości dla rozwoju regionu oraz kreowania pasm turystyczno–kulturowych i umacniania więzi społecznych” oraz cel strategiczny: „Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionalnego.”

Na cel strategiczny składają się następujące 4 cele operacyjne:

1. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu.
2. Kształtowanie tożsamości regionalnej.
3. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.
4. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.

Wymienionym celom przypisane są odpowiednie kierunki oraz zadania.

Część analityczna uwarunkowania WPONZ przyjmuje 5 celów:

1. Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu.
2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych.
3. Utrwalenie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców.
4. Promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.
5. Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych - kreowanie pasm przyrodniczo–kulturowych.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ostrołęckiego na lata 2016-2020

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ostrołęckiego na lata 2016-2020 przyjęty uchwałą Nr XV/103/2016 Rady Powiatu w Ostrołęce dnia 8 stycznia 2016 roku. Określa on zadania, które realizowane będą w ramach Osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, jak również innych dostępnych Programów Operacyjnych.

Plan nawiązuje do celów sformułowanych w dokumentach takich jak: RPOWM 2014-2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, PROW 2014-2020.

Analiza uwarunkowań rozwoju powiatu ostrołęckiego skłania do sformułowania głównych kierunków rozwoju powiatu ostrołęckiego. Wskazano dziedziny, które zostały uznane za obszary strategiczne rozwoju powiatu, są to:

- infrastruktura techniczna,
- edukacja,
- przedsiębiorczość,
- pomoc społeczna,
- kultura i turystyka,
- rolnictwo i ochrona środowiska,
- bezpieczeństwo publiczne.

Główne działania jakie będą podejmowane przez powiat mają być komplementarnego pozostałego obszaru funkcjonalnego, mają niwelować różnice rozwojowe, poprawiać spójność społeczną i terytorialną. Działania inwestycyjne mają na celu ułatwienia komunikacyjne w ramach całego subregionu ostrołęckiego za szczególnym uwzględnieniem potrzeb prowadzenia aktywnej działalności przedsiębiorców, tworzenia nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, także w sektorze rekreacji i turystyki w przestrzeni publicznej.

Jednym z celów głównych założeń niniejszego Planu jest: zachowanie dziedzictwa kulturowego Kurpiów oraz rozwój turystyki wiejskiej, w tym:

- ochrona i promocja wszystkich przejawów oryginalnej kultury ludowej Kurpiów Puszczy Zielonej,
- wspieranie rozwoju twórczości artystycznej,
- tworzenie małej infrastruktury turystycznej,
- rozwój agroturystyki,
- stworzenie produktu turystycznego powiatu,
- turystyczne zagospodarowanie walorów przyrodniczych powiatu.

2.3 Lokalne

Poniżej ukazano wybrane dokumenty strategiczne dla Gminy Olszewo-Borki. Wyszczególniono oraz przedstawiono zagadnienia w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy. Programy strategiczne stanowiły wytyczne do opracowania niniejszego dokumentu.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Olszewo-Borki

Obowiązujące Studium przyjęte zostało Uchwałą Nr II/8/02 z 27 grudnia 2002 r. przez Radę Gminy w Olszewie-Borkach. Składa się z dwóch części: uwarunkowania rozwoju oraz kierunki rozwoju przestrzennego gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem określającym w sposób ogólny politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania. Przedmiotowy dokument w punkcie IV określa kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary i zasady ochrony dziedzictwa i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W Studium ujęte zostały obiekty pozostające pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków tj.: stanowiska archeologiczne, obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz cmentarze, mogiły, miejsca pamięci.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Olszewo-Borki.

Na terenie gminy obowiązuje obecnie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy Olszewo-Borki, który został przyjęty Uchwałą Nr XXX/193/06 Rady Gminy Olszewo-Borki z dn. 30 czerwca 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 165 poz. 6505 z dn. 22.08.2006r.).

Opracowanie określa ochronę dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym: ochronę zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy

Olszewo-Borki, m.in. ochronę krzyży, figurek przydrożnych, miejsc pamięci narodowej oraz cmentarzy, ochronę zabytków archeologicznych.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Olszewo-Borki na lata 2016-2030

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Olszewo-Borki na lata 2016-2030 jest dokumentem, który wskazuje kierunki w jakich powinna zmierzać gmina aby zapewnić sobie zrównoważony rozwój, a mieszkańcom konsekwentne polepszenie warunków życia. Stanowi on podstawę działania gminy, programów oraz przedsięwzięć realizowanych na terenie gminy. Dokument zawiera w swojej treści informacje o obiektach wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków mających istotne znaczenie dla gminy Olszewo-Borki, m.in. dwór wraz z założeniem dworsko-parkowym w miejscowości Przyszań, plebania w miejscowości Nowa Wieś oraz liczna liczba stanowisk archeologicznych.

III. Charakterystyka Gminy Olszewo-Borki

Gmina Olszewo-Borki położona jest w zachodniej części powiatu ostrołęckiego, zajmując obszar około 196 km², z czego ok. 43% stanowią lasy. Od wschodu gmina graniczy z miastem powiatowym Ostrołęka, od południowego wschodu, przez rzekę Narew z gminą Rzekuń, od północnego – wschodu z gminą Lelis, od północy z gminą Baranowo, od zachodu z gminą Krasnosielec i Sypniewo, od południa z gminą Młynarze.

Ponadto gmina położona jest w odległości ok. 100 km na północ od Warszawy, w bezpośrednim zasięgu oddziaływania miasta Ostrołęka. Sąsiednie miasta powiatowe oddalone są od ośrodka gminnego Olszewo-Borki o: ok. 45 km na zachód Przasnysz, ok. 42 km na południowy-zachód Maków Mazowiecki i ok. 45 km na południowy-wschód Ostrów Mazowiecka.

Gmina Olszewo-Borki usytuowana jest na terenie równinnym, między zlewiskami rzek Narew i Omulew. Stwarza to dodatkowe zagrożenie powodziowe dla 12 miejscowości położonych wzdłuż obu rzek. Obszar zalewowy obejmuje 540ha gruntów zlokalizowanych na terenie sołectw: Kruki, Drężewo, Zabrodzie, Kordowo, Grabowo, Olszewo-Borki, Białobrzeg Bliższy, Białobrzeg Dalszy, Nożewo, Dobrołęka, Żerań Mały, Żerań Duży. Zewnętrzne powiązania komunikacyjne zapewniają dwie drogi krajowe: Nr 61 relacji Warszawa – Jabłonna – Legionowo – Serock – Różan – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów przebiegająca we wschodniej części gminy wzdłuż rzeki Narew i Nr 53 relacji Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka, przebiegająca w północno-wschodniej części gminy. Pierwsza z dróg krajowych jest jednym z kilku tranzytowych szlaków łączących wschód i zachód Europy, druga zaś prowadzi w kierunku państw nadbałtyckich. Komunikację z terenami sąsiednich gmin oraz powiązania wewnętrzne uzupełniają dwie drogi wojewódzkie, sieć jedenastu dróg powiatowych i kilkudziesięciu dróg gminnych.

Przez obszar gminy przebiega szlak kolejowy relacji Olsztyn – Szczytno – Wielbark – Ostrołęka – Śniadowo – Łapy, ze stacjami w miejscowościach: Olszewo-Borki, Nowa Wieś i Zabiele Wielkie. Szlak stracił jednak na znaczeniu w okresie restrukturyzacji Polskich Kolei Państwowych, w którym początkowo zawieszono, a następnie zlikwidowano przewozy pasażerskie. Obecnie jest rewaloryzowany i zostanie uruchomiony szlak turystyczny. Towarzystwo dróg żelaznych ma w planach utworzenie turystyki kolejowej w oparciu o istniejącą, lecz już nieczynną linię kolejową Ostrołęka-Szczytno. Plany obejmują kolej drezynową, a także różnego rodzaju składy wycieczkowe, które składałyby się z zabytkowych lokomotyw i wagonów. Celem przedsięwzięcia jest także rekonstrukcja każdej stacji znajdującej się na objętym planami odcinku linii kolejowej. Każda ze stacji byłaby stylizowana na wzór z innej epoki historycznej. Otwarcie nie funkcjonującej już linii kolejowej umożliwiłoby rozwój turystyki w naszym regionie.

Wiodącym działem gospodarki mikroregionu jest rolnictwo rozwinięte na bazie indywidualnych gospodarstw rolnych. Obniżająca się stopniowo efektywność drobnej produkcji rolnej wynikająca nie tylko z jej rozdrobnienia ale i słabych jakościowo gleb oraz duża atrakcyjność przyrodniczo-krajobrazowa gminy, bezpośrednie sąsiedztwo miasta powiatowego, a następnie bliskość i dostępność aglomeracji warszawskiej są czynnikami korzystnymi do rozwoju funkcji mieszkalno – rekreacyjno – wypoczynkowej tego regionu.

Gminę zamieszkuje 10 392 osób (stan na dzień 30.06.2016r.) w tym liczba mężczyzn wynosi 5247, liczba kobiet 5145. Pod względem wielkości zaludnienia wśród 10 gmin wiejskich powiatu ostrołęckiego gmina zajmuje 4 pozycję (po gminach: Myszyniec, Rzekuń i Kadzidło).

IV. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki

1. Przystań

Powstanie miejscowości Przystań nie jest dokładnie określone. Przypuszczalnie została założona w pierwszej połowie XVI wieku, kiedy Mikołaj Mzowski otrzymał nadanie królewskie w postaci 25 włók lasu w Puszczy Płodownickiej. Nad rzeką Omulew został wybudowany młyn wodny, a w następnej kolejności kuźnica czyli „Ruda”. W roku 1550 Mikołaj Mzowski sprzedał to nadanie i młyn wodny Piotrowi Wesslowi.

Ruda w Przystani była w dzierżawie. W 1565 roku w czasie przeprowadzanej lustracji mazowieckiej stwierdzono, że dochód z „Rudy” jest dość duży. Skoro młyn i eksploatacja rudy podlegały lustracji, z tego wynika, że należały do skarbu królewskiego, a Piotr Wessel był tylko jego dzierżawcą. Podsumowując należałoby stwierdzić, że Piotr Wessel, herbu Rogala stał się właścicielem lasu, Rudy oraz dzierżawcą młyna.

Następnie Rudą zarządzał w 1582 Joannes Wessel, syn Piotra. W roku 1597 Jan Wessel zrzekł się praw do Rudy na rzecz swojego syna Kacpra Wessla. W dość krótkim czasie Kacper Wessel wykupił dzierżawę Rudy i stał się jej prywatnym właścicielem.

W roku 1670 majątek Przystani został sprzedany Stanisławowi Godlewskiemu, po którym dziedziczył Zygmunt Godlewski, od 1713 roku skarbnik różański, a potem także stolnik łomżyński. Przystań w kolejności została przejęta przez syna Zygmunta, Konstantyna.

W czasie walk konfederatów barskich z Rosjanami drewniany dwór został spalony przez wojsko rosyjskie. Konstanty natychmiast podjął się odbudowy dworu, ale nagła i niespodziewana śmierć nie pozwoliła mu dokończyć tego dzieła. Wdowa po zmarłym, w imieniu nieletniego syna oraz córka z mężem, postanowili przekazać majątek w zastaw za udzieloną pożyczkę, Pawłowi Mostowskiemu. W rezultacie majątek Przystani przeszedł w jego posiadanie. Dokończył on odbudowę dworku wraz z budynkami gospodarczymi, zniszczonymi przez wojsko rosyjskie.

Państwo Mostowscy poszerzyli swój majątek o tereny Nowej Wsi oraz Płaczkowa. W późniejszym okresie dobra Przystani zostały zakupione przez Krasińskich, a w następstwie Czartoryskich.

Najstarsza córka Adama Czartoryskiego i Marii Ludwiki, Małgorzata w 1925 roku otrzymała w posagu ślubnym dobra Przystani. Poślubiła ona cudzoziemca, księcia Gabriela de Bourbon-Sicilias z Francji. Młode małżeństwo polubiło swą majątność, urzekło ich piękne położenie Przystani, wśród wielkich lasów i bujnych, kwitnących łąk, jednakże chcieli mieszkać bardziej dostojnie, a stary dwór naruszony zębem czasu już nie odpowiadał książęcej parze. Również stary i zarośnięty park nie mógł ich cieszyć i wymagał kompletnej renowacji. Dlatego na zlecenie księcia de Bourbon rozpoczęto budowę nowego dworu, parku, sadu oraz ogrodu.

Nowy dwór został zbudowany w 1928 roku. Wykonany został z sosnowego drewna w kształcie prostokąta, jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem, przykryty mansardowym dachem gontowym. Wewnątrz ściany tynkowane, tylko jedna „sala modrzewiowa” otrzymała wystrój ścian wyłożonych deskami modrzewiowymi. Front wejściowy, skierowany w stronę południową, z wysuniętymi schodami, przykrytymi tarasem, wspartym na czterech drewnianych kolumnach, co stanowiło najpiękniejszy element dworku. Poza dworem został założony nowy park, sad i ogród.

W 1929 roku w czasie porodu zmarła księżna Małgorzata, a narodzonemu synowi nadano imię Antoni. Stał się on po matce spadkobiercą majątku w Przystani. Po okresie trwania żałoby książę Gabriel de Bourbon ożenił się po raz drugi, a jego wybranką została księżniczka Cecylia Lubomirska. W roku 1933 książę wraz z małżonką postanowił przenieść się z Warszawy do Przystani i zamieszkać tu na stałe. W tym samym roku został wykonany projekt kaplicy, który przewidywał, że zostanie ona wykonana w stroju tatrzańskim, symbolizując wielkość rodu zamieszkałego w tym dworze. Postawiono ją na wysokiej podmurówce z czerwonej cegły, a wewnątrz ustawiono ołtarz snycerskiej roboty. Na ścianie został powieszony obraz Matki Boskiej Leśnej i Chrystusa na krzyżu. Z młyna zostało doprowadzone światło.

Po zakończeniu prac związanych z budową kaplicy w niedzielę 12 maja 1935 roku przybył Jego Ekscelencja biskup łomżyński Stanisław Łukomski, który dokonał poświęcenia kaplicy. Nadano jej imię Najświętszej Marii Panny Łaskawej. Od czasu jej wyświęcenia odbywały się tam Msze św. dwa razy w miesiącu. W tym samym roku ustawiono figurkę Chrystusa Błogosławionego w parku w bliskim sąsiedztwie dworku. Natomiast z okazji odbytej przez Antoniego de Bourbon pierwszej komunii św. został wykonany obraz- mozaika. Obraz ten przedstawiał Matkę Boską i napis w języku hiszpańskim: „O Mario bez grzechu poczęta, Módl się za nami, którzy się do Ciebie uciekamy”.

Oprócz dworu został wybudowany murowany młyn. Miał on dwa koła napędowe, śrutownik oraz razówkę. W owych czasach był bardzo nowoczesny pod względem technicznym. W 1939 roku gdy zbliżała się wojna Bourbonowie wyjechali w kierunku na Węgry lub Rumunię.¹

Po zakończeniu II wojny światowej w dworku mieściła się szkoła, następnie był tam ośrodek wypoczynkowo – szkoleniowy, a aktualnie od 1981 r. ponownie mieści się szkoła podstawowa.

Po długim okresie użytkowania budynek wymagał kapitalnego remontu, w związku z czym Gmina złożyła wniosek o dofinansowanie do Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych. Na realizację projektu Gmina Olszewo-Borki uzyskała dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 *Priorytet VI „Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji” Działanie 6.1 Kultura*. Celem realizacji projektu była ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń wraz z wykorzystaniem walorów naturalnych i kulturowych dla wzrostu atrakcyjności regionu poprzez rozwój sektora turystyki i kultury na obszarach wiejskich.

Projekt wymagał przeprowadzenia niezbędnych prac renowacyjno-konserwatorskich, polegających na odnowieniu schodów, tarasu, balkonu, schodów zewnętrznych, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową, drewniane licówki ścian zewnętrznych z izolacją. Oprócz odnowienia obiektu z zewnątrz, poddano renowacji salę modrzewiową i salę białą. Po odnowieniu zakupiono wyposażenie sali modrzewiowej: stół, krzesła, szafy i oświetlenie odzwierciedlające charakter obiektu. Wprowadzono również akcent XXI wieku w formie zakupu komputera z dostępem do Internetu.

¹ J. Dziewirski, *Olszewo-Borki Monografia Gminy*, Gmina Olszewo-Borki i Związek Kurpiów, Olszewo-Borki 2010, s. 326

Zdjęcie 1. Obiekt dworu w Przystani przed remontem

Źródło: Opracowanie własne

Zdjęcie 2. Obiekt dworu w Przystani po remoncie

Źródło: Opracowanie własne

Kolejnym etapem projektu była realizacja zagospodarowania terenu, polegająca na odnowieniu ogrodzenia od frontu obiektu oraz ułożenie kostki brukowej przed budynkiem i wjazdu. Zagospodarowanie terenu obejmowało także rewaloryzację zabytkowego parku położonego na tyłach obiektu. Projekt rewaloryzacji założenia dworsko-parkowego przygotowała firma „Zaczarowany Ogród” z Warszawy. W ramach rewaloryzacji usunięto drzewostan samosiewny, wykonano nowe nasadzenia roślin, nawodnienie oraz odtworzono alejki wraz z stylizowanymi ławeczkami.

Zdjęcie 3. Park w Przystani

Źródło: Opracowanie własne

2. Nowa Wieś

Plebania w Nowej Wsi to jeden z najcenniejszych zabytków architektury w Gminie Olszewo-Borki, dlatego też została wpisana do rejestru zabytków.

Plebania w Nowej Wsi to bardzo ciekawa budowla pod względem architektonicznym. Została zbudowana w 1912 roku dzięki staraniom proboszczów: ks. Władysława Krauzego oraz ks. Franciszka Przedpeńskiego. Architekt budowli w bardzo umiejętny sposób połączył kilka stylów.

Jest to budowla o nieregularnych kształtach, rozczłonkowana i asymetryczna. Budynek jest usytuowany na małym wzgórzu w sąsiedztwie kościoła. Zbudowany na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z dobudowaną częścią trójkondygnacyjną w kształcie przypominającym wieżę. Fundamenty budowli zostały wykonane z kamienia na zaprawie cementowo-wapiennej. Ściany nośne zostały wykonane z pełnej cegły ceramicznej, stropy z belek drewnianych. Otwory na parterze mają kształt prostokątny. Na piętrze, w ścianie frontowej występuje duży okrągły otwór okienny z drzwiami sięgającymi posadzki. Jest to tzw. Porte-fenetre (z francuskiego drzwi-okno), efektowne połączone drzwi z rozetowym oknem w nowym, secesyjnym stylu. Budowla zwieńczona jest dwuspadowym dachem.²

Zdjęcie 4. Plebania w Nowej Wsi
Źródło: Opracowanie własne

V. Ewidencja zabytków

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest przez Wójta Gminy Olszewo-Borki ewidencja zabytków w formie zbiorów kart adresowych zabytków nieruchomych oraz zbioru kart adresowych stanowisk archeologicznych z terenu gminy. Dla zabytków nieruchomych historycznych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres lub lokalizacja zabytku, krótka charakterystyka funkcji oraz wyglądu wraz z dokumentacją fotograficzną a także uwagi dotyczące stanu obecnego. Dla stanowisk archeologicznych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: miejscowość w której występuje stanowisko, datowanie oraz mapa z lokalizacją.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Olszewo-Borki zamieszczono 21 obiektów i obszarów zabytkowych oraz 158 stanowisk archeologicznych. Zamieszczenie zabytków w Gminnej Ewidencji daje podstawę prawną do ich ochrony we wszystkich dokumentach planistycznych.

² J. Dziewirski „Monografia ...” *op.cit.*, s. 176

1. Wykaz zabytków (nieruchomych, ruchomych) na terenie Gminy Olszewo-Borki

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
1.	Przystań	Przystań 33	Założenie dworsko - parkowe	1928r.	
a.	Przystań	Przystań 33	Dwór w Przystani	1928r.	A-511, 14.09.1989
b.	Przystań	Przystań 33	Park dworski	1928r.	A-511, 27.01.1984
2.	Przystań	Przystań 33	Młyn wodny	2 ćw. XX w.	
3.	Nowa Wieś	Nowa Wieś	Budynek plebanii przy kościele parafialnym w Nowej Wsi pw. NNMP i św. Maksymiliana	1912r.	A-489, 02.11.1982
4.	Kruki	Kruki	Mogiła Ludwika Kickiego	1831r.	
5.	Zabrodzie	Zabrodzie	Kapliczka murowana	1863r.	
6.	Żebry - Chudek	Żebry-Chudek	Krzyż przydrożny	1934r.	
7.	Żebry - Chudek	Żebry-Chudek	Krzyż przydrożny	1905r.	
8.	Żebry - Chudek	Żebry-Chudek	Kapliczka murowana	pocz. XX w.	
9.	Nowa Wieś	Nowa Wieś	Kapliczka murowana	pocz. XX w.	
10.	Przystań	Przystań 28	Dom drewniany	3 ćw. XIX w.	
11.	Żebry - Stara Wieś	Żebry-Stara Wieś	Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich i rosyjskich	1914-1916r.	
12.	Olszewo-Borki	ul. Warszawska 10	Kamienica	1931r.	
13.	Olszewo-Borki	ul. Warszawska 6	Dom murowany	1937-1939r.	
14.	Żebry - Chudek	Żebry-Chudek	Mogiła zbiorowa	1939r.	
15.	Przystań	Przystań	Budynek przy młynie	2 ćw. XX w.	
16.	Żerań Mały	Żerań Mały	Krzyż przydrożny	1882 r.	

2. Cmentarze, mogiły, miejsca pamięci narodowej

Lp.	Miejscowość	Rodzaj obiektu	Data powstania	Wygląd obiektu i położenie	Stan utrzymania obiektu
1.	Grabowo	Cmentarz	lata 90-te	Obiekt ogrodzony; skraj lasu, wzniesienie	uporządkowany
2.	Żebry Perosy	Cmentarz	lata 70-te	Obiekt ogrodzony; blisko kościoła	uporządkowany
3.	Białobrzeg Bliższy	Mogiła zbiorowa	lata 50-te	Krzyż i tablica; Las prywatny	uporządkowany
4.	Stepna Stara	Krzyż przydrożny	1944 r.	Krzyż i tablica; Działka prywatna	wymaga konserwacji
5.	Nowa Wieś	Cmentarz	Połowa XIX w.	Obiekt ogrodzony; blisko kościoła	uporządkowany

3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Olszewo-Borki

Chronologia

EB- epoka brązu

EK- epoka kamienia

N- neolit

NOW- okres nowożytny

M- mezolit

OWR- okres rzymski

PŚ- późne średniowiecze

Ś- średniowiecze

WEŻ- wczesna epoka żelaza

WŚ- okres nowożytnego średniowiecza

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Datowanie
1.	Antonie	38-71	9	1	śląd osadniczy EB, śląd osadniczy PŚ
2.	Batlaki	38-71	14	1	śląd osadniczy EK, osada średniowiecze/ nowożytność
3.	Białobrzeg Bliższy	38-71	13	1	osada WŚ
4.	Białobrzeg Bliższy	38-70	35	1	osada kult. łużycka (EB)
5.	Białobrzeg Dalszy	38-70	23	1	osada Ś.- NOW
6.	Białobrzeg Dalszy	38-70	24	2	osada Ś.- NOW
7.	Białobrzeg Dalszy	38-70	25	3	osada NOW
8.	Białobrzeg Dalszy	38-70	26	4	osada NOW
9.	Białobrzeg Dalszy	38-70	27	5	osada NOW
10.	Białobrzeg Dalszy	38-70	28	6	osada NOW
11.	Białobrzeg Dalszy	38-70	29	7	osada NOW
12.	Białobrzeg Dalszy	38-70	32	8	osada NOW
13.	Białobrzeg Dalszy	38-70	33	9	osada NOW
14.	Białobrzeg Dalszy	38-70	34	10	osada NOW
15.	Białobrzeg Dalszy	38-70	36	11	osada NOW
16.	Białobrzeg Dalszy	38-70	37	12	osada NOW
17.	Białobrzeg Dalszy	38-70	38	13	osada starożytna- kult. Łużycka, osada średniowiecze, osada NOW
18.	Białobrzeg Dalszy	38-70	39	1	osada NOW
19.	Białobrzeg Dalszy	38-70	40	2	osada NOW
20.	Białobrzeg Dalszy	38-70	45	14	osada NOW
21.	Dobrołęka	40-71	6	1	osada Ś., osada NOW
22.	Dobrołęka	40-71	7	2	śląd osadniczy WŚ, osada NOW
23.	Dobrołęka	40-71	8	3	osada Ś., osada NOW

24.	Dobrołęka	40-71	9	4	śląd osadniczy Ś., osada NOW
25.	Dobrołęka	40-71	10	5	osada NOW
26.	Dobrołęka Kolonia	40-70	2	1	śląd osadniczy późn. N/WEB
27.	Dobrołęka Kolonia	40-70	7	2	osada późn. N/WEB
28.	Dobrołęka Kolonia	40-70	8	3	śląd osadniczy M-N
29.	Dobrołęka - Maćki	40-71	20	1	osada Ś., osada PŚ/NOW
30.	Dobrołęka - Maćki	40-71	21	2	śląd osadniczy starożytność, śład osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
31.	Dreżewo	38-71	24	1	osada wczesne średniowiecze XI-XIII w.
32.	Działyń	39-70	18	1	śląd osadniczy NOW
33.	Grabnik	38-70	7	1	osada NOW
34.	Grabnik	38-70	8	2	punkt osadniczy EK
35.	Grabnik	38-70	9	3	osada NOW
36.	Grabnik	38-70	11	5	osada NOW
37.	Grabnik	38-70	12	6	osada - kult. łużycka
38.	Grabnik	38-70	13	7	śląd osadniczy NOW
39.	Grabnik	38-70	14	8	osada NOW
40.	Grabnik	38-70	15	9	osada NOW
41.	Grabnik	38-70	16	10	osada NOW
42.	Grabnik	38-70	17	11	osada kultura łużycka, osada WŚ, osada NOW
43.	Grabnik	38-70	18	12	osada NOW
44.	Grabnik	38-70	19	13	osada NOW
45.	Grabowo	39-71	6	1	osada Ś. - NOW
46.	Grabowo	39-71	7	2	śląd osadniczy neolit, osada Ś. - NOW
47.	Grabowo	39-71	15	4	obozowisko mezolit, śład osadniczy NOW
48.	Grabówek	38-69	10	1	śląd osadniczy EB, śład osadniczy VIII - IX w., śład osadniczy IX - XIII w., osada NOW,
49.	Grabówek	38-69	11	2	śląd osadniczy WŚ, osada NOW
50.	Grabówek	38-69	12	3	śląd osadniczy WŚ, osada PŚ/NOW
51.	Grabówek	38-69	13	4	osada NOW
52.	Grabówek	38-69	14	5	osada XII- XIII w., osada PŚ/NOW
53.	Kordowo	39-71	14	1	śląd osadniczy NOW
54.	Kruki	38-71	15	1	osada PŚ, osada NOW
55.	Kruki	38-71	16	2	osada WŚ, osada NOW

56.	Kruki	39-71	16	8	osada kult. niemeńska - neolit, osada EB, osada WŚ, osada NOW
57.	Kruki	38-71	17	3	osada PŚ
58.	Kruki	38-71	18	4	osada EB, ślad osadniczy M, osada NOW
59.	Kruki	38-71	19	5	osada kult. łużycka -EB, osada PŚ
60.	Kruki	38-71	20	6	osada EK, osada EB, osada OWR, osada PŚ
61.	Kruki	38-71	21	7	osada I/II EB, ślad osadniczy EK, osada OWR, osada PŚ
62.	Mostowo	38-69	1	4	ślad osadniczy NOW
63.	Mostowo	38-69	5	2	ślad osadnictwa NOW
64.	Mostowo	38-70	6	1	osada NOW
65.	Mostowo	38-70	10	4	osada NOW
66.	Mostówek	38-69	15	1	ślad osadniczy NOW
67.	Nowa Wieś	39-70	1	1	osada PŚ/NOW
68.	Nowa Wieś	39-70	2	2	osada NOW
69.	Nowa Wieś	39-70	3	3	ślad osadniczy Ś., osada NOW
70.	Nowa Wieś	39-70	4	4	osada Ś. - NOW
71.	Nowa Wieś	39-70	5	5	osada PŚ/NOW
72.	Nowa Wieś	39-70	6	6	osada NOW, ślad osadniczy Ś.,
73.	Nowa Wieś	39-70	11	7	osada Ś. - NOW, ślad osadniczy kult. łużycka EB
74.	Nożewo	40-71	1	1	osada PŚ
75.	Nożewo	40-71	2	2	osada NOW
76.	Nożewo	40-71	3	3	ślad osadniczy PŚ, osada NOW
77.	Nożewo	40-71	4	4	ślad osadniczy NOW
78.	Nożewo	40-71	5	5	osada NOW
79.	Nożewo	40-71	12	6	osada Ś., osada PŚ/NOW
80.	Nożewo	40-71	13	7	ślad osadniczy PŚ/NOW
81.	Nożewo	40-71	14	8	ślad osadniczy PŚ/NOW
82.	Nożewo	40-71	15	9	osada PŚ/NOW
83.	Nożewo	40-71	16	10	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
84.	Nożewo	40-71	17	11	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
85.	Nożewo	40-71	18	12	ślad osadniczy EB, ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
86.	Nożewo	40-71	19	13	osada PŚ/NOW
87.	Pietraki	38-71	10	1	osada EB, osada nieokreślone

88.	Pietraki	38-71	11	2	śląd osadniczy EK, osada EB, osada WŚ/PŚ
89.	Pietraki	38-71	12	3	śląd osadniczy NOW
90.	Podrężewo	39-71	8	1	osada NOW
91.	Podrężewo	39-71	9	2	śląd osadniczy neolit, osada WŚ, osada NOW
92.	Przystań	38-70	22	1	śląd osadniczy neolit
93.	Przystań	38-70	30	2	osada NOW
94.	Przystań	38-70	31	3	osada NOW
95.	Przystań	38-70	41	4	osada NOW
96.	Przystań	38-70	42	5	osada NOW
97.	Przystań	38-70	43	6	osada NOW
98.	Przystań	38-70	44	7	osada średniowiecze
99.	Przystań	38-70	46	8	osada średniowiecze - NOW
100.	Przystań	38-70	47	9	osada NOW
101.	Przystań	38-70	48	10	osada NOW
102.	Rataje	38-69	16	1	osada NOW
103.	Rżaniec	38-69	1	1	śląd osadniczy PŚ, śląd osadniczy PŚ/NOW, osada NOW
104.	Rżaniec	38-69	2	2	osada XVI - XVIII w.
105.	Skrzypek	39-70	16	1	osada PŚ/NOW
106.	Skrzypek	39-70	17	2	osada PŚ/NOW
107.	Wyszel	38-70	20	1	osada NOW
108.	Wyszel	38-70	21	2	osada NOW
109.	Wyszel	37-70	73	3	osada NOW
110.	Wyszel	37-70	74	4	śląd osadniczy Ś., osada NOW
111.	Zabiele Piliki	39-69	17	1	osada NOW
112.	Zabiele Wielkie	39-69	15	1	śląd osadniczy NOW
113.	Zabiele Wielkie	39-69	16	2	osada NOW
114.	Zabiele Wielkie	39-69	18	3	osada NOW
115.	Żebry - Chudek	38-70	1	1	osada średniowiecze
116.	Żebry - Chudek	38-70	2	2	osada średniowiecze
117.	Żebry - Chudek	38-70	3	3	osada starożytność - średniowiecze
118.	Żebry - Chudek	38-70	4	4	osada średniowiecze
119.	Żebry - Chudek	38-70	5	5	osada NOW
120.	Żebry - Chudek	39-70	7	6	osada NOW, osada Ś.
121.	Żebry - Chudek	39-70	8	7	osada NOW, osada Ś.
122.	Żebry - Chudek	39-70	9	8	osada NOW
123.	Żebry - Chudek	39-70	10	9	osada NOW
124.	Żebry Ostrowy	39-70	19	1	osada PŚ/NOW
125.	Żebry Ostrowy	39-70	20	2	osada PŚ/NOW
126.	Żebry Ostrowy	39-70	21	3	osada PŚ/NOW
127.	Żebry Ostrowy	39-70	22	4	osada PŚ/NOW

128.	Żebry Ostrowy	39-70	23	5	śląd osad. Ś., osada NOW
129.	Żebry Ostrowy	39-70	24	6	śląd osad. EK/EB, osada Ś., osada NOW
130.	Żebry Ostrowy	39-70	25	7	osada NOW, ślad osad. PŚ
131.	Żebry Ostrowy	39-70	26	8	śląd osadniczy EK/EB
132.	Żebry Ostrowy	39-70	27	9	osada NOW, ślad osadniczy starożytność
133.	Żebry Ostrowy	39-70	28	10	osada PŚ, ślad osadniczy EB
134.	Żebry Ostrowy	39-70	29	11	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
135.	Żebry Ostrowy	39-70	30	12	śląd osadniczy NOW
136.	Żebry Ostrowy	39-70	31	13	śląd osadniczy NOW
137.	Żebry - Perosy	40-70	1	1	śląd osadniczy późn. N/WEB
138.	Żebry - Sławki	40-70	9	1	osada kult. łużycka, IV/V EB
139.	Żebry- Stara Wieś	40-70	3	1	śląd osadniczy M-N
140.	Żebry- Stara Wieś	40-70	4	2	śląd osadniczy M-EB
141.	Żebry- Stara Wieś	40-70	5	3	śląd osadniczy starożytność
142.	Żebry- Stara Wieś	40-70	6	4	śląd osadniczy starożytność
143.	Żebry Wierzchlas	39-70	32	1	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
144.	Żebry Wierzchlas	39-70	36	2	osada NOW, osada PŚ
145.	Żebry Wierzchlas	39-70	37	3	osada NOW, osada PŚ
146.	Żebry Wierzchlas	39-70	38	4	śląd osadniczy starożytność, osada NOW
147.	Żebry Wierzchlas	39-70	39	5	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
148.	Żebry Wierzchlas	39-70	40	6	osada NOW
149.	Żebry Żabin	39-70	33	1	śląd osadniczy Ś., osada NOW
150.	Żebry Żabin	39-70	34	2	osada NOW
151.	Żebry Żabin	39-70	35	3	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
152.	Żerań Mały	40-71	11	1	osada NOW
153.	Żerań Mały	40-71	26	2	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
154.	Żerań Mały	40-71	29	3	osada WŚ
155.	Dobrołęka	40-71	22	1	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
156.	Dobrołęka	40-71	23	2	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
157.	Dobrołęka	40-71	24	3	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
158.	Żerań Duży	40-71	25	4	osada PŚ/NOW

VI. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego dla Gminy Olszewo-Borki

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy Olszewo-Borki.

MOCNE STRONY

- położenie gminy na malowniczym terenie o dużych walorach krajobrazowych,
- bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - przekazywanie wielu legend,
- atrakcyjny krajobraz kulturowy,
- zabytki wysokiej rangi – Dwór Burbonów,
- występowanie wielu grobów, w tym charakterystycznego Gen. L.Kickiego,
- niewielka liczba obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- bogata gama imprez o charakterze kulturowym,
- symbole regionu, np. unikatowy produkt – wizerunek gminy Olszewo-Borki (logo),
- nadanie herbu i flagi gminie Olszewo-Borki,
- utworzenie strony internetowej zawierającej informacje o istniejących zabytkach i atrakcjach turystycznych,
- informator turystyczny,
- potencjał turystyczno-rekreacyjny: szlaki piesze i rowerowe, elementy infrastruktury turystycznej oraz baza usług turystycznych.

SŁABE STRONY

- brak rewaloryzacji cmentarzy innych wyznań,
- brak oferty edukacji regionalnej,
- niedostateczna promocja roli zabytków jako szansy rozwojowej.

SZANSE

- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych.

ZAGROŻENIA

- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych,
- klęski i zdarzenia losowe,
- słabe zaangażowanie młodszych pokoleń w kultywowanie tradycji.

VII. Działania w zakresie opieki i ochrony zabytków

1. Aktualizacja i uzupełnienie bazy danych, w tym:

- 1) dokonanie przeglądu w terenie i weryfikacja posiadanych wykazów,
- 2) kwalifikacja obiektów pod kątem stanu estetycznego,
- 3) wykonanie dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów,
- 4) uzupełnienie kart ewidencyjnych o uzyskane dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną,
- 5) opracowanie bazy zabytków gminy.

2. Określenie stanów własnościowych obiektów, w tym:

- 1) ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów na działkach gruntu,
- 2) nawiązanie współpracy ze Starostwem Powiatowym w Ostrołęce w celu ustalenia właściciela lub użytkownika,
- 3) naniesienie ustalonych danych własnościowych obiektów do kart ewidencyjnych.

3. Określenie stanów technicznych obiektów, w tym:

- 1) nawiązanie współpracy z powiatowym organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego zinventaryzowanych obiektów,
- 2) naniesienie wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji dóbr kultury,
- 3) określenie niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

4. Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym:

- 1) wprowadzenie do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów,
- 2) wprowadzenie do gminnej ewidencji zabytków zmian dotyczących stosunków własnościowych.

5. Dokonanie podziału dóbr kultury na kategorie i opracowanie zasad opieki nad nimi, w tym:

- 1) nawiązanie współpracy z wojewódzką służbą ochrony zabytków i dokonanie wspólnej oceny w kontekście przeprowadzonej inwentaryzacji,
- 2) poinformowanie właścicieli obiektów o sposobie zakwalifikowania ich obiektów oraz o wymogach w zakresie opieki nad nimi,
- 3) dostosowanie przepisów prawa miejscowego.

6. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków, w tym:

- 1) pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością gminy,
- 2) informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.

7. Określenie zasad udostępnienia zabytków w celach turystycznych, w tym:

- 1) ustalenie z właścicielami obiektów udostępnianych w celach turystycznych,
- 2) oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych,
- 3) opracowanie tablic informacyjnych zamieszczonych na zewnątrz obiektów zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.

8. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym:

- 1) publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych, oraz na stronie internetowej gminy Olszewo-Borki.

9. Źródła finansowania, w tym:

- 1) budżet gminy, w tym: bieżące naprawy, utrzymanie porządku;
- 2) środki własne właścicieli przeznaczone na bieżące utrzymanie obiektu;
- 3) środki zewnętrzne (w tym remont zabytkowego dworu i parku w msc. Przyszań).

10. Zagrożenia oraz sposoby ochrony zabytków w zależności od zagrożenia

Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej dla Gminy Olszewo-Borki.

W oparciu o rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153); powstał Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Olszewo-Borki. Określa on istniejące zagrożenia dla zabytków oraz sposoby ich ochrony.

VIII. Postanowienia końcowe

1. Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy Olszewo-Borki w trybie art. 87 ust. 5 ustawy.
2. W sprawach nieuregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

IX. Bibliografia

J. Dziewirski, *Olszewo-Borki Monografia Gminy*, Gmina Olszewo-Borki i Związek Kurpiów, Olszewo- Borki 2010